

Weg uit het paradijs, terug naar het verleden op de Antillen

door Ellen de Vries

Travis 2/199

Sensationele koppen vulden de kolommen; Uittocht van Antillianen naar Nederland moet ingedamd. Maar hoeveel keren er eigenlijk terug naar de eilanden?

Stads- en feestlampjes prikken door het grauwe wolkende heen. De tram slingert langs de singels naar de Rotterdamse buitenwijk, waar de familie Kasteneer woont. Dertien jaar geleden kwamen Irma en Edson Kasteneer (50) vol verwachting in Nederland aan: op oudejaarsdag vlogen ze tegen de tijd in, terug naar De Antillen. Back to the future. Zij kon de lokroep van haar moeder destijds niet weerstaan; Nederland zou de hemel op aarde zijn. Irma Kasteneer weet nu: 'Je moet knokken voor een bestaan.' Ook de sneeuw viel tegen: leek helemaal niet op die uit de sprookjesboeken. In de woonkamer hoog opgestapelde verhuisdozen. De twee oudste dochters zijn in november al geremigreerd naar Bonaire, waar ze nu als secretaresse en beveiligingsbeambte werken. De telg van de oudste dochter, een jaar oud, reist met de grootouders mee. Geplaagd door ezeeem huilt ze erbarmelijk. De handjes zijn verstopt in handschoentjes om krabben te voorkomen.

Nederland is een vreemd land, vindt de familie. Frauderen is eerder regel dan uitzondering. Zij weigerden aan dergelijke praktijken mee te doen. Bij de uitkeringsinstantie stuitte ze op ongeloof over zoveel eerlijkheid. Op de arbeidsmarkt en daarbuiten voelden ze zich tekortgedaan en gediscrimineerd.

Toen Irma's moeder in april overleed was het over en uit. Via familie hoorden ze van het migratieproject Futuro Laboral; in december al kreeg het gezin toestemming voor de terugtocht. Ze verheugen zich, ook al zullen ze het niet breed hebben; liever honger in een warm, dan in een koud land. „Geloof verhalen over het paradijs niet en schaam je niet om terug te gaan”, waarschuwt Irma landgenoten. Edson zal straks – net als destijds – weer gaan chauffeur. Futuro Laboral heeft zowel vestigingen op de Antillen als in Nederland. In Rotterdam is de organisatie ge-

huisvest in een prachtige watertoren, die puntig afsteekt tegen de hemel. Futuro Laboral is onderdeel van de Arbeids Advies Dienst, dat behalve remigratieregelingen ook bij- en herscholing regelt en werkgelegenheid stimuleert. George Deibel is er directeur, 'de enige witte tussen allemaal Antillianen.'

Futuro Laboral bemiddelt tussen Antilliaanse werkzoekenden in Nederland en bedrijven op Curaçao en Bonaire: naar zijn zeggen de enige twee eilanden met economische potentie. Behalve Futuro Laboral is er nog een aantal commerciële bureaus dat werkgevers en werkzoekenden bijeenbrengt.

In 1993 schrapte de overheid de basisremigratieregeling voor Antillianen en Arubanen: te fraudegevoelig. Antillianen maakten gretig gebruik van de royale regeling, maar keerden dikwijls doodleuk naar Nederland terug.

Het einde van de regeling was niet moeilijk te voorspellen. In 1992 ontwikkelde uitzendbureau Start, daarop vooruitlopend, een proefproject om arbeidsplaatsen te werven op de Antillen. Voorheen moest de remigrant zelf een baan zoeken. Het project slaagde wonderwel. Toch wilde Start niet doorgaan: te ingewikkeld, vreemde doelgroep, te ver weg.

Met geld van het Europese fonds voor werkgelegenheid besloot de jurist George Deibel het project te continueren. Hij somt drie fouten op die vaak gemaakt worden bij remigratieprojecten: „Eén: men houdt de organisatie niet in één land, maar werkt met twee of drie organisaties. Twee: er zijn geen mensen in de tent die weten wat het is om te remigreren. En drie: de begeleiding na terugkeer is vaak slecht.”

Deibel werkt beurtelings drie weken op de Antillen en drie weken hier, weet wat er speelt in beide landen en kent de behoefte aan werk op Bonaire en Curaçao. De strenge selectie gebeurt in Nederland door speciaal aangestelde Antilliaanse medewerkers bij het bureau Content. In het hele land zijn er 90 vestigingen waar planners zich kunnen aanmelden; allen worden naar de Rotterdamse vestiging van Content getrechterd. Telefonisch wordt bepaald of de persoon überhaupt voor het invullen van een sollicitatiebrief in aanmerking komt. Men moet van Antilliaanse afkomst

Captains Wharf in Philipsburg. Hier leggen de cruiseschepen aan.

FOTO JOHAN KOELEN

zijn, een Antilliaanse ouder hebben, tien jaar op de Nederlandse Antillen hebben gewoond, vloeiend Papiaments spreken, minimaal 23 jaar zijn en een jaar werkloos of pas afgestudeerd, somt de Arubaanse medewerkster Jeannette Croes op. Content test ook motivatie en persoonskenmerken. Als de persoon goed is bevonden, worden de gegevens naar Curaçao of Bonaire gestuurd en 'gematched' met vacatures.

Volgens Deibel komt slechts een van de vijf gegadigden in aanmerking voor de remigratieregeling. In de vijf jaar dat Futuro Laboral bestaat, zijn 369 mensen bemiddeld, met 750 mensen in het kielzog van de kostwinners. Het aantal spijtoptanten vindt hij laag: 28 keerden naar Nederland terug, met aanwas van familieleden een totaal van 35.

Deibel: „Het werk kan natuurlijk te zwaar zijn, soms kan men niet meer aan. Maar naarmate we langer bestaan komen er minder mensen terug: onze selectie is scherper. Blijkt de remigrant achteraf toch een frivole vakantieganger, dan wordt die rap van het eiland verwijderd, zegt Deibel dreigend. Futuro Laboral regelt werving en selectie, de vereiste lichamelijke keuring, zorgt voor huisvesting tijdens de proeftijd van zes weken, voorziet

ook in kosten van de reis en begeleidt de remigrant gedurende de eerste zeven maanden. De kostwinner zal zelf voor eega en kroost de overtocht moeten betalen. Ook verschepping van de inboedel worden niet vergoed, zoals in de vroegere remigratieregeling wel het geval was. Deibel vindt: men moet er wel zelf wat voor doen! Sharmel Conception (25) had geluk: zijn nieuwe werkgever ISLA (raffinerij) betaalt royaal zijn verhuizing. Zijn koffers zijn op de eerste kerstdag al gepakt. Hier en daar staan nog wat verduaalde spullen in de kamer. Het dressoir toont de lege plekken waar zijn modelauto's stonden geparkeerd: al verstuurd. Hij rondde in juni in Utrecht zijn mbo-analistenopleiding af. Zeker, hij had het hier naar zijn zin. Nee, gediscrimineerd heeft hij zich nooit gevoeld. „Ze zeggen wel eens met een glimlach 'negerijte' tegen me. Maar ik ben toch een neger?” Via Futuro Laboral kwam het contact met de huidige werkgever tot stand. Even was er twijfel. Verhalen die zich als een lopend vuurtje door de Antilliaanse gemeenschap verspreiden, schrikten af: op Curaçao is het zo slecht geworden. „Laten we zelf gaan kijken”, vond zijn vriendin. Velen blijven: werkgelegenheid en salaris zijn Nederland beter. Sharmel neemt een verlies van f. 1000 aan sa-

laris voor lief. „Daar is het mooi weer, ik houd ervan buiten te zijn.” Cijfers over migratie zijn dik, die over remigratie dun gezaaid. De recente Nota Migratie Antilliaanse Jongeren meldt dat de immigratie vanuit de Antillen tussen 1995 en 1997 gestegen is tot 4619 personen in 1997. De verwachting is dat het aantal migranten in 1998 zal oplopen tot 6000, aldus de nota. Die cijfers zijn aantoonbaar onjuist, zegt Deibel. „Zelfs als er 6000 komen, dan keren er altijd nog tussen de 2500 en 3500 terug.” Hij verwijst naar de cijfers van het Antilliaanse CBS, volgens welke er in 1992 per saldo (emigratie minus immigratie) in totaal 1352, in 1993 523, in 1995 317, in 1996 1296 en in 1997 2576 Antillianen naar Nederland zijn gegaan. In 1994 was er zelfs een vestigingsoverschot van Antillianen op de Antillen. In 1996 en 1997 remigreerden respectievelijk in totaal 3624 en 3276 Nederlanders, waarvan 2440 en 2048 Antillianen. De cijfers in de nota zijn vermoedelijk gebaseerd op totalen, er is verzuimd melding te maken van migranten en witte Nederlanders die naar Nederland terugkeren. Dat er sprake zou zijn van een invasie van Antillianen naar Nederland, vindt Deibel onzin. Relatief komen er nog veel meer Nederlanders naar de Antillen – waar ze ook nog eens de beter banen inpikken – dan anders-

om. Vijfentwintig Nederlanders in 1997 naar de Antillen staat verhoudingsgewijs tot 2550 Antillianen naar Nederland, rekent hij voor. Daar zit slechts een handjevol verlevende jongens tussen. Ondanks de slechte geluiden over in het bijzonder Curaçao, slaagt Deibel er in mensen te bemiddelen. Hoe is dat te rijmen met verhalen over schrikbarende werkloosheid, criminaliteit, onpeilbare tekorten, een morrend IMF en een onwillige Nederlandse overheid met de hand op de knip? Er is niet alleen behoefte aan hoger geschoolden, maar ook aan geschoolde vakmensen. En die zitten in Nederland, verklaart hij. Veel vacatures zijn nog onvervuld. Deibel: Geef me tien koelttechnici en ik raak ze kwijt. 'Antillianisering' van de eilanden speelt ook een rol. In 1994 piekte, maar in 1996 zakte de remigratie behoorlijk in: vanwege de onzekere toestand op het eiland en de slechte rapportages door het IMF. Nu zou de remigratie opleven; bedrijven durven weer vacatures te vervullen. Dit jaar bemiddelde Deibel 53 mensen 'en de vraag groeit.' In 1995, 1996, en 1997 waren dat er achtereenvolgens 80, 59 en 49. Is hoop terecht? Ja, vindt Deibel. „Binnen de CARICOM (Caribbean Common Market) draait Curaçao relatief goed. Er is weer vraag naar logistieke functies: tekenend voor een herstellende economie.” Remigranten kunnen pas worden geplaatst als er eerst lokaal is geworden. Bescherming van de eigen markt is niet fout, vindt Deibel. In Nederland doen regionale overheden dat toch ook? Futuro Laboral wordt met geld van Europese fondsen gesteund en is dus onafhankelijk. Gelukkig, nu de verhouding tussen de overzeese overheden koeltjes is. Hij vindt: „Laat Nederland erkennen dat ze de Antillen nodig hebben: er worden schatten verdiend aan off-shore bedrijven. De Antillen op hun beurt moeten aangeven wanneer ze de tekorten gaan betalen. Maar Nederland kan niet alle hulp stoppen. Een vliegwielt is nodig.” Sharmel is inmiddels met behoorlijke vertraging op Curaçao aangekomen; urenleng turden ouders en een medewerkster van Futuro Laboral in het donker naar de landingsbaan. Maandag 4 januari begint hij. De familie Kasteneer pakt dan op Bonaire de koffers uit.